

Milan Vidlák: Až naprší a neuschne. Proč se mění počasí?

- CZ24 News | 11. července 2020

Proč se začalo během koronavirové odstávky srovnávat kromě světové ekonomiky také počasí?

Druhou červnovou sobotu jsem si vyrazil na výlet do Prachovských skal. Hned zkraje vycházky, ještě před pokusem nasoukat své nemalé břicho do úzké skalní průrvy, kudy stoupaly schody na malebnou Vyhlídku Českého ráje, se mi začala motat hlava a zvedat žaludek. Trasa přitom nebyla náročná ani pro děti či seniory, kteří mě míjeli jeden za druhým. Přestože obvykle s tlakem ani závratěmi nemívám problém, pobledlý, se studenými kapkami potu na čele, jsem se musel na pár minut posadit.

V odpoledních hodinách se náhle zatáhlo, a protože se z dálky ozývaly hromy, zalezli jsme si do dřevěného altánku. Po zkušenostech z uplynulých let jsme očekávali rychlou, nanejvýš několikaminutovou průtrž mračen, po které zase poběžíme dál. Jenže spadlo pouze pár kapek a napětí v ovzduší se stupňovalo až k nesnesení. Připadal jsem si jako oněhdy při návštěvě pavilonu Indonéská džungle v pražské zoologické zahradě, kde je udržovaná vysoká teplota a vlhkost vzduchu přesahuje 70 procent. V džungli vám takové počasí přijde normální, ale v Českém ráji?

Jakmile se pak v neděli konečně roztrhlo nebe, vytrvalý déšť spláchl několik vesnic na Chrudimsku či Žďársku. Intenzita deště přitom odpovídala intenzitě předchozího dusna, a tak vlastně vše proběhlo tak, jak v přírodě probíhat má. Právě to však bylo po předchozích deštově slabých letech, kdy i po nekonečných vedrech sotva ukápl nebo přišel krátký přívalový déšť, tak překvapivé. Hydrolog Jan Daňhelka v médiích poznamenal, že jsme se dostali do situace, která je blízká tomu, jak by člověk očekával, že to normálně v květnu a červnu bude.

Když se chýlila ke konci Světovou zdravotnickou organizací vyhlášená pandemie koronaviru, jež strašila obyvatelstvo v březnu a dubnu, zdálo se, že na květen a červen pro nás vědci a odborníci chystají rovnocenného apokalyptického náhradníka. Tak jako politici, média a epidemiologové vyhrožovali nebezpečnou nemocí se statisíci mrtvými, v následujících týdnech, kdy virová bublina splaskla stejně rychle, jako se nafoukla, plnily titulky katastrofické zprávy o tom, že naší krajině hrozí největší sucho za 500 let.

Strašně moc ale přšlo a stal se pravý opak. Během května meteorologové zaznamenali více než dvacet deštivých dní, přičemž občané v různých koutech země od té doby nestačí vylívat vodu ze sklepů. Půdě a rostlinám se daří tak dobře, že se na mnoha místech podařilo „zachránit“ úrodu a vegetaci nic nebrání v dalším rozkvětu.

Nová mapa sucha, kterou v červnu zveřejnil portál Intersucho, jenž monitoruje stav půdních vod, ukázala, že silnější zemědělské sucho v půdě do jednoho metru přetrvává pouze v Ústeckém kraji a na Opavsku. Například v Beskydech, velké části Vysočiny či v jižních Čechách je půda stoprocentně nasycená a při dalších silnějších deštích existuje značné riziko dalších povodní. Vlhkost se postupně zmenšuje i v hlubších půdních vrstvách, a jestli to tak půjde dál, bude se Intersucho muset brzy přejmenovat na Intermokro.

Zatímco u koronaviru se od začátku těžce přehánělo a ze zdravotního komárka se z nejrůznějších důvodů udělal pořádný velbloud, sucho ještě před nedávnem bylo opravdu vážným problémem. Jenže

se přihodilo něco naprosto nečekaného – počasí se po dlouholetém šilenství zázračně srovnává a začíná se chovat úplně jinak než v poslední době. Jak? Úplně normálně!

„Nevím, jak kde, ale v Praze prší od dubna téměř každý den. A není to žádný přivalový, ale většinou dlouhotrvající mírný, ‚zahradnický‘ déšť. Nakonec tak vysokou zelenou trávu, jako roste letos, jsem už v Praze neviděl hezkých pár roků. Minulou sobotu, kdy se dostala voda do Thomayerovy nemocnice, to byla normální bouřka z tepla s lijákem, jako pamatuji z dávných dětských let. Nic extrémního, nic, co by nasvědčovalo změnám klimatu. Normální červnový liják,“ všiml si čtenář pod jedním z internetových článků o rychle ustupujícím suchu.

Na něco takového by si přitom po uplynulých letech, kdy po podzimu nepřicházely zimy, velmi málo přšelo a počasí se chovalo až neskutečně bláznivě, vsadil asi málokdo. Leč člověk míní a příroda a Bůh mění.

Venku je prostě nádherně. Příroda se probouzí a je taková jako dřív, když jsme byli mladí a malí. Příjemné teploty, častý déšť, chládek, svěží vzduch, a když se vzduch příliš ohřeje a nasytí vodními parami, po napjatém dusnu následuje starý dobrý slejvák.

To, že pro současnou krajinu představuje každá větší průtrž mračen problém, je věc druhá. Se spadlou vodou totiž neumíme příliš dobře hospodařit. O problematice přístupu k zemědělské půdě toho již bylo řečeno a napsáno poměrně dost. Kvůli pokroucené dotační politice Evropské unie a špatnému vztahu k často pronajatým pozemkům zemědělci rozorali všechny meze a remízky a místo toho, aby ji půda zadržela, voda z jejich širých lánů plných kukuřice a řepky přidávaných do biopaliv teče přímo do vesnic a plní lidem sklepy. I obýváky. To, že voda obvykle nezůstane v půdě a častěji, než je zdravé, si to zamíří přímo do vesnice, patří již k takovému místnímu koloritu. Nemluvě o tom, kolik domů stojí přímo v záplavových oblastech. Sucho ale – při vši úctě – vypadá jinak.

A chčije a chčije

„V květnu spadlo ve Vidlákově víc než 80 mm srážek. Víc než polovina z toho formou jemného zahradnického deštičku. Co spadlo na hlínu, to se vsáкло. V červnu už spadlo skoro 40 mm (*psáno před největší vlnou červnových dešťů*). Opět bez jakékoliv průtrže mračen. Vyhnuly se nám všechny bouřky i krupobití. Půda je už tak nasáklá, že nepřijímá vodu. I kdyby teď nastalo léto a tropy, stejně žně začnou později, protože pole jsou tak rozměklá, že kombajn neudrží. Příroda má ráda rovnováhu. Až na drobné výjimky spadlo nad celou republikou dost vody na doplnění celého srážkového deficitu,“ píše v článku s výmluvným názvem *A chčije a chčije* na svém inspirativním blogu Vidlákovy kydy s vidlemi a slepicemi ve znaku můj jmenovec, jenž hospodaří na svém vlastním statku a používá obyčejný selský rozum. „Vodu můžeme chytat buďto tam, kde padá, anebo tam, kde se sbírá. Buďto ji zadržíme na polích pomocí mezí, nebo v korytech řek pomocí přehrad. Hráz nějaké té přehrady stojí miliardy. Mluví se o třiceti nových lokalitách na stavbu přehrad. Dovedete si představit, kolik by se za ty miliardy na hráze dalo dotovat mezí a větrolamů? A výsledek by byl vlastně totožný. Jen by se ta voda nedostávala do řeky z utemované krajiny, ale pomocí pramínek vyvěrajících v údolích ze země. (...) To je vážně takový problém zemědělce donutit, aby ty meze a vsakovací rygoly udělali?“

Možnou odpověď Vidlákovi nabídl text, který vyšel na jednom z českých zpravodajských portálů. Psalo se v něm o tom, že deštivé jarní počasí přeměnilo vysychající Labe opět v použitelnou vodní cestu. A tak byli občané Děčína či Ústí nad Labem 15. června svědky velkolepé, v posledních letech spíše ojedinělé podívané, kdy se jejich městy plavil remorkér Beskydy. Ze sasko-anhaltského Akenu táhl až do Lovosic čtveřici přes 30 tun vážících pivních tanků do Plzeňského prazdroje.

Když jsem byl, synku, malý, takové deště byly úplně normální... Foto Profimedia.cz

Ovšem místo aby lodní dopravci skákali dva metry vysoko radostí, že mohou plout, jsou naštvaní. Nečekané zvýšení hladiny pro ně spíš než vítanou příležitostí znamená „spoustu problémů“. Obávají se například, že budou muset vrátit milionové dotace na modernizaci říční flotily. Od státu dostali peníze na ekologičtější motory nebo opravy trupů lodí, ale pod podmínkou, že lodě stráví alespoň polovinu sezony dopravou zboží do České republiky.

Až dosud to nebylo tak těžké splnit – při poklesu hloubky Labe pod 150 centimetrů v Ústí nad Labem je provoz na řece neekonomický a dní, kdy se dalo po řece regulérně plout, bylo za poslední půlrok pouze deset. Jakmile takový den přijde a hladina stoupne nad metr a půl, začne ministerstvo dopravy počítat dny pro vypočtení minimální doby, po kterou musí dopravci plout se zbožím buď do Česka, anebo z Česka. Jenže ti si zvykli přes léto provozovat lodní dopravu na západoevropských kanálech, kde je vody víc.

Zrušit nasmlouvané kontrakty a přesměrovat flotily ze dne na den do Česka však není úplně snadné, a tak zde vyvstal jeden obrovský paradox: rejdaři dostávali dotace, přestože skoro nešlo jezdit. Avšak teď, když je vody dost, možná budou muset peníze vrátet, protože podle podmínek pro přidělení nejezdí, ačkoli to podmínky umožňují. Sucho by tak bylo v tuto chvíli pro některé lodní firmy mnohem výhodnější...

Zklamání z deště se zdají být i někteří vědci, politici, zemědělci či novináři. Toho rozporu mezi přáním a realitou si nelze nevšimnout a dlouho jsem se tak nezasmál. V době největších květnových a červnových dešťů, které vzpružily českou a moravskou krajinu a které neustávaly, sice utěšeně přibývalo vody, ale stejně tak i článků, jež varují před apokalyptickým suchem. Dejte si do vyhledávače v Google Zprávách „sucho“ a královsky se pobavíte. Zde je drobný přehled titulků, které vyskakovaly 17. a 18. června, kdy se schylovalo k další vlně bouřkových dešťů: „Vláda podle opozice dost neřeší sucho. Máme desetitisíce projektů, oponuje Brabec“; „Sucho momentálně sužuje 19 % republiky. Deště krajinně pomohly, dlouhodobý trend ovšem nezvrátí“; „Sucho je stále s námi a jen tak nezmizí“; „Co by měl stát dělat proti ničivému suchu?“ či „Sucho bude v budoucnu delší, varuje expert. Řekl, o kolik se oteplí“. David Klimeš z Hospodářských novin dokonce v době největšího deště vyhrožoval pouští.

To zdůrazňování sucha uprostřed počínajících povodní až bilo do očí. „I po krk ve vodě vás budou i nadále přesvědčovat, že jste na suchu. Penězovody jsou totiž na sucho nastaveny,“ glosoval tento paradox další ze čtenářů diskutujících pod článkem. A zdá se, že trefil hřebíček na hlavičku.

Hned ve večerních Televizních novinách na Nově došlo k další pozoruhodné scéně. Jedna z reportáží oznamovala, že se náměstek pražského primátora Petr Hlubuček nakazil koronavirem, a celý pražský magistrát se proto bude muset odebrat do karantény. To by mohlo za normálních okolností hlavnímu městu docela prospět, ale v telefonickém rozhovoru primátor a následně nemocný náměstek občanům pohrozil, že hned jak se mu od chřipkových příznaků trochu uleví, je prý připraven pracovat v „home office“. Prý mají na městě rozdělanou spoustu projektů, navzdory silným deštům třeba „boj se suchem“, a proto doufá, že budou projekty pokračovat.

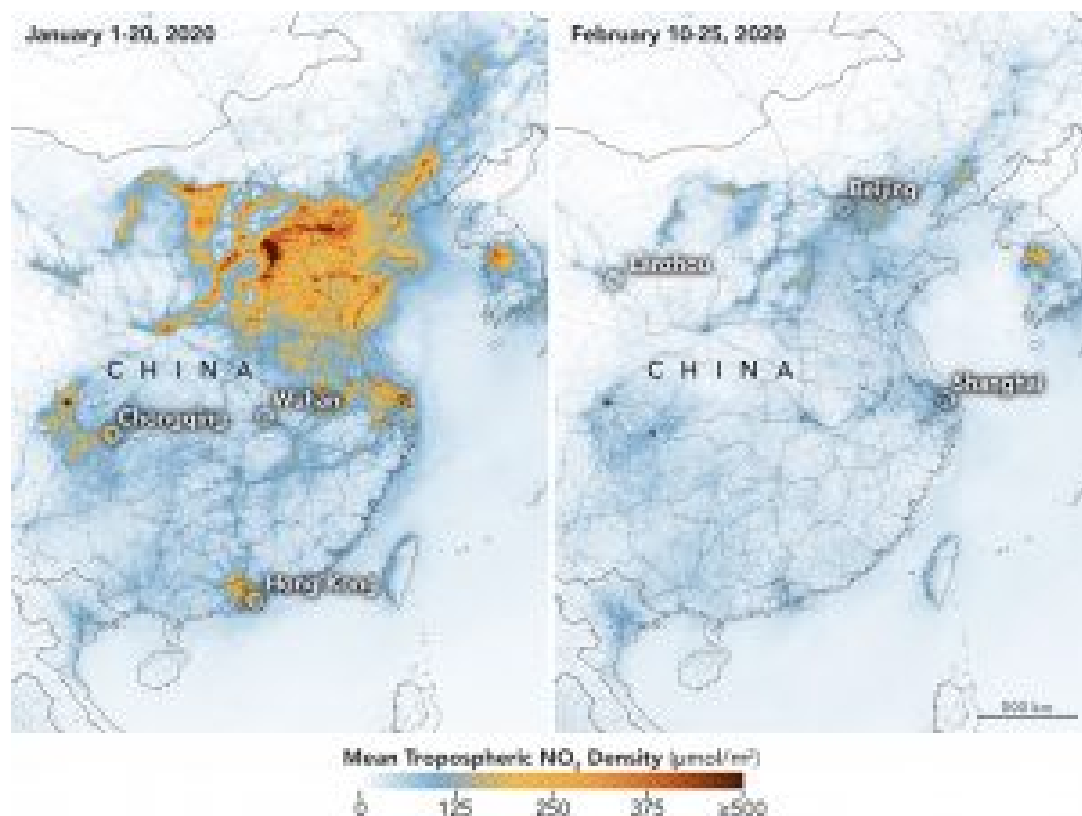
Ani se mu nedivím, že doufá. Jak totiž prozradil další z čerstvých novinových titulků v době paniky z deště, „Ministerstvo životního prostředí od roku 2014 podpořilo 18 tisíc projektů proti suchu za 13 miliard korun“. S trochou nadsázky se tak dá říct, že v boji proti suchu způsobil naprosto upřímné zděšení déšť, který sice všichni bojovníci se suchem vzývají, ale ve skutečnosti si jej nepřejí, a především s ním ani nepočítali.

Rozmočené plány

To, že je zde spousta zájemců o dotace proti suchu, kterým déšť rozmočil plány, ale ani v nejmenším nevysvětluje, proč začalo tak hustě pršet. To, čeho si člověk musí všimnout jako první a co je na tom všem nejpodzřelejší, je načasování. Přehřáté počasí se začalo narovnávat směrem k normálu souběžně s přehřátou ekonomikou. Skoro to vypadá, jako kdyby někdo toužil opravit kromě financí i koloběh vody a narušené klima. Jako kdyby nějaký kouzelný dědeček otočil kolečkem a věci se daly do pohybu jako v pohádce. Efekty zpomalení ekonomiky a následného oživení a ozdravení a všechny s tím spojené důsledky ještě tak zřetelně vidět nejsou, ač již také probublávají, zato výsledek korekce počasí si můžeme vychutnat při pohledu na bujnou vegetaci či bubnující kapky vody na vlastní smysly. Jak to ale může souviset zrovna s koronavirem?

První vysvětlení, které člověka napadne, je omezení průmyslu. Na začátku března obletěly svět snímky NASA, které srovnávaly míru znečištění v Číně v lednu a únoru letošního roku, kdy dala čínská vláda do karantény celá města, omezila dopravu a uzavřela spoustu továren, a ve stejném období loni. Snímky ukazují pokles hladiny oxidu dusíkatého v letošním roce, který se časově shoduje s omezením či pozastavením výroby v mnoha továrnách. Podobné pročištění ukázaly březnové snímky z družice Copernicus, která sledovala koncentraci oxidu dusíkatého nad Francií, Itálií, Španělskem, Portugalskem a částečně i Německem, Beneluxem a zeměmi na pobřeží Jaderského moře.

Karanténa pro podniky i obyvatele pomohla i v Indii a jejím hlavním městě Dillí, které má dlouhodobě pověst nejzaprášenější světové metropole. Obvykle se tamější prezidentský palác nebo šestadvacetimetrová bombajská památka Brána Indie halí do neprodyšného smogu, v dubnu se majestátně tyčily proti modré obloze.

Stačilo na chvíli vypnout průmysl a vzduch se pročistil i v zaneřádné Číně, továrně světa. Foto Profimedia

I když zastavení průmyslu planetě nepochybně odlehčilo, není ani zdaleka jasné, proč by kvůli tomu mělo začít pršet a nepřestat, i když výroba zase běží. Konkrétně třeba u nás byl za komunismu vzduch znečištěn ještě více než dnes, což mělo sice vliv na kyselost dešťů, čistotu řek a půdy i kvalitu ovzduší, ale nikoli na srážky a celkové klima. Fanoušci globálního oteplování a teorií o tom, že planetu oteplují krávy tím, že prdí, a automobily tím, že čoudí, by se zde možná vyřádili a našli by spoustu důvodů k dalšímu omezování emisí, ale jak by vysvětlili rychlost této změny? O slabých místech teorie o škodlivosti CO₂ a jejímu komerčnímu zneužití se v Šifře věnuji dlouhodobě, a toto očerňování neškodného plynu, který vydechujeme (a teď jsme jej s rouškami bez větších následků i vdechovali) a který dýchají rostliny, kromě toho, že jde o velmi výdělečný byznysplán zelené lobby, připomíná u mnoha aktivistů spíše druh náboženství. Pokud by „skleníkové“ plyny měly mít na počasí tak zásadní vliv, muselo by se přece počasí změnit už mnohem dříve, a těžko by k nápravě dlouhodobých škod stačilo pár dní.

Další teorií, která připadá v úvahu, je možnost, že se v době koronavirové odstávky přestalo praktikovat klimatické inženýrství. To se oficiálně, i když tak trochu potajmu provádí zhruba od poloviny minulého století například v podobě osévání mraků rozprašováním nejrozličnějších chemikálií, jako je jodid stříbrný či draselný; a paradoxně i suchý led, což není nic jiného než pevný oxid uhličitý. Děje se tak pomocí letadel, raket a propan-butanových hořáků. Podle Světové meteorologické organizace se tyto psí kusy provádějí ve třetině zemí od Evropy přes Spojené státy a Afriku po jihovýchodní Asii. Taková Čína ovlivňuje počasí rozprašováním chemikálií do mraků až na dvou třetinách svého území.

Jdu na sever, jdu na jih

Tato teorie při bližším zamyšlení ovšem také nedává příliš smysl. Chemikálie v mracích působí jako kondenzační jádra, na kterých se vytváří malé krystalky. Ty pak za příznivých klimatických podmínek z mraků spadnou jako dešťové nebo sněhové srážky. Pokud by se tedy během koronavirové odstávky tyto manévry dělat přestaly, mělo by při suchu, které Zemi poslední roky trápilo, naopak pršet ještě

méně, nikoli více.

I další možné vysvětlení souvisí s lidskou snahou poručit dešti a větru. V posledních desetiletích se totiž na Zemi neprovádělo pouze řekněme civilní řízení počasí, ale také vojenské.

Výzkumná zpráva pro americké letectvo z roku 1996 pod názvem *Počasí jako multiplikátor síly: Ovládnutí počasí v roce 2025* například zmiňuje používání uhelného prachu či různých kovových nanočástic, které po rozprášení do atmosféry vyvolají buď sucho, anebo naopak srážky, podle toho, čím daný stát, v tomto případě Spojené státy americké, potřebuje své konkurenty poškodit. Mluvíme-li o USA, neznamena to, že mocnější soupeři nic takového nedělají. Dělají, všichni.

Jak například napsal publicista a pedagog na katedře rozvojových a environmentálních studií Univerzity Palackého v Olomouci Radovan Dluhy-Smith, který žil a studoval ve Spojených státech, účastnil se rozvojových projektů v Ekvádoru a Mexiku a působil též jako konzultant OSN ve Vídni, příčinou klimatické nestability by mohly být i více-účelové radiokomplexy, které vysílají nízkofrekvenční vlny do ionosféry. „Jedná se o obrovskou energii v tisících kW. Tyto instalace mohou ionizací či ohřevem atmosféry výrazně ovlivnit proudění vzduchu a způsobit pomocí ionosférických zrcadel řízené změny v počasí na celém světě. Mezi nejznámější radiokomplexy patří americký HAARP, ruská SURA či evropský AISCAT. Podobným zařízením disponují i Čína a další země. Je otázkou, v jakém rozsahu ohřev atmosféry a další faktory spojené s těmito instalacemi mohly způsobit změny klimatu.“ V kontextu nejrozumnějších snah o modifikaci počasí a ovlivňování atmosféry ze strany lidí je podle Radovana Dluhého-Smithe velmi pravděpodobné, že kromě lokálních dopadů lidstvo mění i globální klima. Jen to dělá trochu jinak, než prděním a vypouštěním CO₂, jak se říká z obchodních důvodů v televizi.

Pokud už se jednotlivé státy světa dohodly na odstavení svých hospodářství a přenastavení globální ekonomiky, mohly také načas přestat používat své klimatické zbraně? I to je možné.

Ale pak je tady ještě jedna zajímavá a mnohem pravděpodobnější varianta. (...)